

Kyrkostyrelsens cirkulär nr 10/2019

20.6.2019

BEMÖTANDET AV PAPPERSLÖSA I FÖRSAMLINGSARBETET

Bakgrund

Antalet papperslösa i Finland beräknas uppgå till flera tusen. I samband med de senaste årens åtstramning av utlänningslagen har möjligheten att bevilja uppehållstillstånd på grund av tillfälligt eller humanitärt skydd slopats. Dessa beviljades tidigare sådana personer som inte uppfyllde kriterierna för beviljande av internationellt skydd (asyl, dvs. flyktingstatus, eller alternativt skydd), men som inte kunde återsändas till sitt hemland på grund av de omständigheter som råder där. Efter lagändringen är följande personer papperslösa:

- personer som har fått ett negativt beslut om asyl eller uppehållstillstånd, men som inte har kunnat återsändas till sitt hemland
- personer som redan har fått uppehållstillstånd i Finland av tillfälliga eller humanitära skäl, och vars uppehållstillstånd har gått ut
- personer vars visum eller uppehållstillstånd har gått ut och som inte har ansökt om eller beviljats ett nytt
- personer som till exempel inte alls har ansökt om uppehållstillstånd

Alla de som får ett negativt beslut om asyl eller uppehållstillstånd vill eller kan inte återvända till sitt hemland. Vissa av dem har knutit familjeband i Finland, medan andra upplever att deras säkerhet är hotad om de återvänder och vägrar därför att göra en så kallad frivillig återresa. En del människor tvångs-återsänds till sitt hemland. Vissa av ursprungsländerna har dock vägrat ta emot dem som inte återvänder frivilligt.

En person som har fått avslag på sin asylansökan på alla beslutsnivåer har inte längre rätt att bo på en förläggning eller utnyttja dess tjänster. Personen har inte heller längre rätt att arbeta, vilket han eller hon har kunnat göra under asylsökningsskedet. Om den asylsökande har haft en arbetsplats kan han eller hon ansöka om uppehållstillstånd på grund av arbete. För att beviljas uppehållstillstånd på grund av arbete måste sökanden ha ett giltigt pass, vilket många saknar eller också har det förlorat sin giltighet. Vid beviljande av uppehållstillstånd på grund av arbete tillämpas dessutom prövning av tillgången på arbetskraft, och ett utlåtande om detta ges av NTM-centralen. Tillgången på arbetskraft skiljer sig åt inom de olika NTM-centralernas områden, och därför varierar också innehållet i utlåtandet inom Finland. Det är till exempel lättare att få ett positivt utlåtande för städ- och byggnadsarbete i södra Finland än i resten av landet.

Utan bostad och grundläggande försörjning hamnar de papperslösa i en svår situation. Kommunen är enligt 19 § i grundlagen skyldig att svara för att de grundläggande behoven uppfylls för de boende inom

kommunens område. Trots detta arrangerar långt ifrån alla kommuner inkvartering, och det har dessutom varit svårt att få matpengar. Man kan anhålla om matpengar från kommunens socialjour, men i huvudsak hör beviljandet av matpengar åt papperslösa till FPA:s skyldigheter. Många tvingas förlita sig på välgörenhet och till exempel begära hjälp via kyrkans diakoniarbete.

Den som blir papperslös löper också risk att bli utnyttjad och falla offer för människohandel. Många arbetar svart för minimala löner och riskerar att dras in i kriminell verksamhet. Den besvärliga livssituationen kan också leda till radikaliserings och marginalisering. En särskild oro finns gällande barnen i papperslösa familjer. Man måste också komma ihåg att det finns skillnader i papperslösas situation: en del är bara tillfälligt papperslösa, medan papperslösheten för andra är en långvarig pina.

Församlingens metoder för att hjälpa de papperslösa

Församlingen kan i första hand hjälpa till genom att lindra den akuta nöden och påverka attityderna. Påverkansarbetet kan bestå av att ge församlingsmedlemmarna tillfälle att diskutera de tankar och känslor som väcks, samt även de fördomar och rädslor som kan förekomma gentemot den här människogruppen. Behovet att förbättra de papperslösas levnadsförhållanden är så enormt att det kan kännas betydelselöst att erbjuda en liten hjälp. Det är dock viktigt att man inte undviker de papperslösa utan vågar närma sig dem med vänlighet. Församlingen måste våga stå på den svagas sida även när det gäller papperslösa. Att lyfta fram de papperslösas utsatthet är också en del av ett mera omfattande påverkansarbete för att få till stånd en hållbar politisk lösning av de papperslösas situation.

Så här kan församlingen hjälpa

- Alla har rätt till ett människovärdigt liv. Det är av största vikt att se till att de papperslösas grundläggande behov uppfylls (mat, hygien, värme och eventuell sjukvård). En papperslös bör få hjälp med att utreda möjligheterna att få matpengar i form av utkomststöd.
- Diakonins ekonomiska understöd gäller även papperslösa, och de kan ges i form av betalningsförbindelse till affärer, livsmedel eller inbjudan till gemensam matservering i församlingen.
- Om det finns lediga lokaler som lämpar sig för inkvartering (t.ex. en församlingssal som sällan används) kan dessa erbjudas som nödinkvartering för papperslösa. Om församlingen får kostnader för inkvarteringen ska detta dock avtalas om på förhand i församlingen. Genom samarbete med andra aktörer och kommunen är det möjligt att bygga verksamheten på en ekonomiskt hållbar grund. Primära behov är tvättrum och toaletter, varmvatten samt möjlighet till matlagning och klädtvätt.
- En papperslös har inte rätt att arbeta. Han eller hon kan ändå utföra frivilligarbete, och på det sättet känna sig betydelsefull. Många papperslösa har kunskaper som de kan använda för andra människors bästa. Det är dock inte möjligt att teckna försäkringar för dem, eftersom de saknar finskt personsignum (gäller inte dem som har haft uppehållstillstånd).
- Barnen i de papperslösa familjerna har rätt att gå i skola, men i övrigt kan deras liv vara mycket begränsat. Barnen ska bemötas på ett sätt som visar att man bryr sig om dem. Frivilliga i församlingen kan arrangera program för barnen, och de kan införlivas i församlingens övriga barnverksamhet.
- Många papperslösa behärskar redan finska eller svenska. Om det behövs tolk kan man fråga efter frivilliga tolkar via olika missionsorganisationer eller hitta någon ur samma språkgrupp. En tolk

från Asioimistulkkikeskus medför alltid en kostnad, men han eller hon är professionell i sitt arbete. Avsaknad av gemensamt språk är ändå inte ett hinder för att kommunicera.

- De papperslösa tvingas möta hatprat och rasism. Församlingens uppgift är att bygga broar mellan olika människogrupper och försöka minska fördomarna. Det bästa sättet att minska fördomarna är att bemöta dem.
- En papperslös löper risk att bli utnyttjad eller hamna in i kriminalitet. De flesta vill ändå leva skötsamt och hederligt. En utredning av oförvitligheten är ändå inget villkor för att få hjälp av församlingen. Om misstankar om människohandel väcks kan den berörda få hjälp genom en anmälan till hjälpsystemet för offer för människohandel: <https://migri.fi/sv/hjalpsystemet-for-offer-for-manniskohande>.
- Även om man inte kan hjälpa är det viktigt att bemöta de papperslösa med empati och respekt för deras människovärde. Bemötandet skapar förtroende och en grund för det gemensamma arbetet. Faktorer kan framkomma som till exempel underlättar behandlingen av personens nya uppehållstillstånds- eller asylprocess.
- Det är viktigt att komma ihåg att även de papperslösa har rätt till skydd för privatlivet. Behovet understryks när det handlar om utsatta grupper.
- En del kommuner har fattat beslut om att erbjuda akut hälsovård åt papperslösa. Om så inte är fallet kan man i akuta situationer vända sig till den privata hälsovården. I så fall måste man även ombesörja kostnaderna. På vissa orter finns Global Clinic där hälsovårdspersonal arbetar frivilligt för att kunna erbjuda hälsovård åt papperslösa. I regeringsprogrammet 2019 vill man garantera nödvändig hälsovård för alla papperslösa.

Lagstiftning

19 § i grundlagen: Alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv har rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Rättigheterna tillkommer alla som omfattas av Finlands jurisdiktion.

6 § i grundlagen: Ingen får särbehandlas på grund av medborgarskap, etniskt ursprung eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

13 § i socialvårdslagen: Kommunen ska sörja för att utkomststöd ges personer som vistas i kommunen. I denna bestämmelse förutsätts inte att kommunen ska vara personens hemkommun.

Kommunen kan vara skyldig att bevilja personer som tillfälligt vistas i kommunen stöd om behovet av utkomststöd är brådskande (lagen om utkomststöd 14 § 3 mom.). Denna föreskrift tillämpas även på utlännningar som tillfälligt vistas i kommunen. Avsikten med utkomststödet är inte att göra det möjligt för utlännningar att fortsättningsvis vistas i Finland med hjälp av det.

Beviljandet av brådskande utkomststöd är begränsat till nödvändigt stöd, till exempel kostnader för hemresa och sådana nödvändiga mat- och andra kostnader som uppstår innan personen skäligen hinner återvända till sitt hemland.

Förpliktelserna i barnskyddslagen gäller också barn i papperslösa familjer. I all verksamhet som berör barn beaktas alltid i första hand barnets bästa.

Barnskyddslagen ålägger dem som är anställda eller innehar förtroendeuppdrag inom social- och hälsovården, undervisningsväsendet, ungdomsväsendet, polisen och församlingen eller något annat religiöst samfund att utan dröjsmål och utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan till socialväsendet i kommunen om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds. Socialmyndigheterna i barnets vistelsekommun är skyldiga att tillgodose behovet av brådskande barnskydd.

Att hjälpa offer för människohandel

Ibland har tecken på människohandel kunnat iakttas i tiggeriet. Enligt lagstiftningen i Finland är människohandel: sexuellt utnyttjande av en annan person, tvångsarbete eller annat försättande i omständigheter som kränker människovärdet eller organhandel för ekonomisk vinning. Om en människa är tvungen att försörja sig genom tiggeri eller brottsliga metoder kan det enligt lagen betraktas som att man försätts i förhållanden som kränker människovärdet. Offret står i allmänhet i beroendeförhållande till gärningsmannen, som upprätthåller beroendet med olagliga medel till exempel genom hot, våld eller frihetsberövande. Offer för människohandel har rätt att få hjälp och skydd. Offer för människohandel som saknar hemkommun i Finland har rätt att få hjälp via hjälpsystemet för offer för människohandel www.ihmiskauppa.fi/sv. För att få hjälp via hjälpsystemet räcker det med en misstanke om människohandel. Förläggningen i Joutseno ansvarar för hjälpen till offer för människohandel. Juridisk rådgivning och hjälp fås av minoritetsombudsmannen, som också fungerar som nationell rapportör om människohandel: Överinspektör Venla Roth: tfn 071 878 8667, ihmiskauppa.yvv(at)oikeus.fi. Hjälp kan också fås via flera aktörer inom den tredje sektorn, till exempel Brottsofferjouren www.riku.fi/se/hem, Pro-tukipiste www.pro-tukipiste.fi och organisationen för kvinnor från etniska minoriteter Monika-naiset www.monikanaiset.fi/sv/.

Centrala lagar som gäller invandring:

Grundlagen 11.6.1999/731 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>

Utlänningslagen 30.4.2004/301 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2004/20040301>

Socialvårdslagen 30.12.2014/1301 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/20141301>

Lagen om utkomststöd 30.12.1997/1412 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1997/19971412>

Folkhälsolagen 28.1.1972/66 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1972/19720066>

Rättshjälpslagen 5.4.2002/257 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2002/20020257>

Barnskyddslagen 13.4.2007/417 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417>

Diskrimineringslagen 30.12.2014/1325 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/20141325>

Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 17.6.2011/746 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2011/20110746>

Närmare uppgifter ges av enheten för gudstjänst och samhälle:

Ulla Siirto ulla.siirto@evl.fi tfn 040-6881440

KYRKOSTYRELSEN

Pekka Huokuna

Aulikki Mäkinen

ISSN 1797-0334